ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה יב.

אלא לרבי אליעזר מאי שני. ותע"ג דלרבי אליעזר בתשרי נברא העולם (ד) דנהי דלענין השנים ראוי למנות ממנו לענין מנין החדשים אין מונין ממנו לקרות מרחשון שני דלחדשים ניסן ראשון: **למבול** ברבי אליעזר. תע"ג דסבירא להו כרבי יהושע דבניסן נברא העולם מדמונין לתקופה כרבי יהושע מ"מ מונין שנות נח וכרייתת עולם (ה) ושנות החמה מתשרי משום דתשרי רחש לשנים ולשמיטין וליובלות: **ולירקות** ולנדרים. ומתניתין דלא קתני לנדרים בהספק' לא מיירי כדפריסית לעיל (דף ז, בד"ה בהספקה) גבי ולעיבורים: **תנא** דרבנן. מדתנן לירקות יותר משאר כל פירות משמע דכל שאר פירות מעשרן דאורייתא וכן משמע ברים מסכת מעשרות בירושלמי דדרים טולהו מקרא חוץ מירקות ומסיק דמעשר ירקות מדבריהם והכי איתא התם עשר תעשר את כל תבואת זרעך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט אין לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ לרבות זרע שוס וגרגיר יכול שאני מרבה זרע לוף העליון זרע כרשין זרע לפת וגזר ושאר זרעוני גנה שאינם נאכלין ת"ל מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ פרי העץ לרבות כל פירות האילן יכול שאני מרבה חרובי שיטה וגלמוני וחרובי גדירה ת"ל מפרי העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין אינו בן עקיבא אומר המעשרות לירקות מדבריהם והכי נמי איתא בירושלמי בסוף מלה רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מלן אינון הרובים תרגמוניה ר' זעירא רב יהודה בשם שמואל מלה בחו"ל ותרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפרש רבי אבא בשם שמואל אומר לא תהו אלא לדגן ותירוש ויצהר רבי אילא בשם שמואל אמר לא תהו אלא לתרומה גדולה בלבד אבל לירקות אפילו לתרומה לא תהו דתני איסי בן עקיבא המעשרות לירקות מדבריהם מכל הני משמע דשאר כל פירות דאורייתא אבל אי אפשר לומר כן דלקמן בפירקין (דף טו:) אמרו מעשר תרוסין דרבנן ובפרק כילד מברכין (ברכות דף לו.) מעשר אלף מדרבנן ובפרק אלו עוברין (פסחים דף מד.) מעשר תבלין דרבנן ואפילו תאנים ורמונים ותמרים דבתיבי בקרא דאדרן תבוה פטורין מן המעשרות דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן ותירוש ויצהר כדאמרינן בפ' מעשר בהמה (בכורות דף נד. ופסח) תירוש ודגן אחמרינא לא ומתעבר דבש תמרים ויין תפוחים וכרים ביצה (דף ג: ופסח) הא' תנא תנא דלטרא קלעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפילו בדרבנן לא בטיל והא דמשמע בסוף הערל (יבמות דף פא. ופסח) דעיגול בעיגולין אינו עולה אי תרומה בזמן הזה דאורייתא תע"ג דלעולם תרומת תאנים דרבנן מ"מ כעין דאורייתא תקון והא דתניא בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יט:) גבי הכן שעלתה בידו דצילה של טבל דהכן שאכלה לוקה אחת וזר שאכלה לוקה שתים וכן הא דתנן במסכת פרה פ' אלוחית שהניחה וכו' (פי"ל מ"ג) גבי דצילה של תרומה שנפלה למי חטאת דהאוכלה כמיתה כל הני לסימני בעלמא ונפקא מינה לתרומה דאורייתא אי נמי מכת מרדות ומיתה לקוברו בין רשעים גמורים והא דאמרינן בפרק העודר מן הירק (נדרים דף נה.) דדגן מידי דמדגן משמע אפי' קטנית היינו בלשון בני אדם והא דקאמרינן בירושלמי ירקות מדבריהם היינו שאין להם סמך מן הפסוק ותע"ג דבתורת כהנים בסוף פרשת בחקותי ובספרי בפרשת עשר תעשר תניא זרע האדרן לרבות שוס ושאלים וגרגר והדר תני מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר משום דלא משמע שפיר מקרא לא חשיב ליה אסמכתא גמורה אי נמי בריתתא דאיסי בן עקיבא פליגא):

איידי דחביבא ליה אקדמה. ובפ"ק דפאה אחוא והחרוכין מדאורייתא לא מחייבי בפאה אלא זיתים וגפנים דכתיבי בקרא בדברים בפרק הזרוע (חולין דף קלא.) אבל שבכרם שתים שבאילן כגון זיתים והשתא אי משום דחביבא ליה מילתא דדכנן אקדים אוג וחרוכין ליתני זיתים וגפנים לבסוף כדפריך ברים יבמות (דף ג. ופסח) ליתנייה לאחוא אשה לבסוף והתם שנאן בסירוגין ובאמצע וי"ל דהתם בפאה לא אתא אלא לפרושי אלו שלקיטתן כאחד הלכך לא חיים לאמציעה על הסדר א"נ

האחרון אחרון אין לקיטתן כאחד כולי האי כמו הראשון שלפניו ופאה שייך בדבר שלקיטתן כאחד ואני לא אף זו:

אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. כר"ש דאמר במתניתין אחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה ותימה דה"מ לשניי ד"ה ולפרושי מעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני כדתנן ברים מסכת מעשרות ולעיל נמי בפירקין (דף ד.) גבי כל מאחר קתני מעשרות וקתני נמי בכור ומעשר דהיינו מעשר בהמה ועוד קשיא דאי מהדר לאקשויי אמאי תני מעשרות לשון רבים ברישא ה"ל לאקשויי מירקות דהא תנא ירקות ברישא והדר מעשרות ונראה לי דלאו אגריתא פריך אלא אמתניתין קאי דקתני ולירקות משום מעשרות דהם מדרבנן דליתני מעשר סתם והוה ידענא דבכל מעשר איירי בין בירק בין בדגן ומשני משום דהוה משמע אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן סתם כר' שמעון והדר דייק אמאי תנא ירקות לשון רבים וה"ה דהוה מצי לאקשויי אשמיטין ואיובלות ומה שיכול למצוא טעם מפרק: **ירק** הנאגד משיאגד. לענין גזרו למעשרות מיתני בפ"ק דמעשרות (משנה ה) אבל לענין חדש וישן תלוי בלקיטה: **משימלא** את הכלי. בפיפא קתני ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל ארכו:

משתבא

ומתוך ששינו מעשיהם שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל שני כוכבים (ו) והביא מבול לעולם בשלמא לר' יהושע היינו דכתיב שני אלא לר"א מאי שני (ז) שני לדין בשלמא לרבי יהושע היינו דשינה אלא לר"א מאי שינה כדרב חסדא דאמר רב חסדא (ח) ברותחין קלקלו וברותחין נידונו ברותחין קלקלו בעבירה וברותחין נידונו כתיב הכא (ט) וישבו המים וכתיב התם (י) וחמת המלך שככה ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופה כר' יהושע חכמי אומות העולם מונין אף למבול כר' יהושע: ולירקות: תנא לירקות ולמעשרות ולנדרים לירקות מאי נינהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא דרבנן וקתני דאורייתא ולית דאורייתא ברישא (יא) איידי דחביבא ליה אקדמה ותנא דידי תנא דרבנן וכל שכן דאורייתא וליתני מעשר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וליתני ירק תרי גווני ירק דתנן (יב) ירק הנאגד משיאגד ושאינו נאגד משימלא את הכלי ת"ר (יג) ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא תבא השמש וחזר וליקט

משתבא

(ו) והולך לשנות סדר בראשית והעלה זנב כימה ביום ונטל שני כוכבים ממנו ומעיינות מתמעטין בחמה יפות הסגמים ושינה סדר בראשית ונתגברו המעיינות ושטפם: (ז) **יום שמול כימה עולה ביום.** שבמרחשון עולה עקרב בתחלת היום וחמריו קשת נמצא עולה עולה בסוף היום: **שינה עליהם כו'.** לקמן פריך מאי שינה: **היינו דכתיב שני.** שהרי אינ שני לחדשים: **שני לדין.** שנגזרה גזירה עליהן בתשרי שלפניו: הכי גרסינן **בשלמא לר' יהושע היינו דשינה.** דהעלה מזל כימה ביום ועוד שינה לתגבורת מעיינות: **וחמת המלך שככה.** וסמס חמה רותחת היא כדכתיב (יא) וחמתו בערה בו: **חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר.** מונין שנות נח וכריתת עולם ושנות הדורות כר' אליעזר מונין מתשרי תחלת השנים ולא משום דסבירא להו דתשרי ראש השנה לשנים ובינסן נברא העולם כדקתני: **ולתקופה כרבי יהושע.** כשמונין תקופת החמה יהלנהה מונין מניסן לומר שמניסן נברלו ובתחלת ליל רביעי שמשה חמה בניסן לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רביעי היום לפי שלעולם יום ורביע בין תקופת שנה זו לתקופה שבנגדה לשנה הבאה וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בליל רביעי בתשעה שעות ותרמ"ב חלקים: **אף למבול.** כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן למנות ומבול בא"ר ירד (ג) ע"כ משתאמר בתחת ושם מאות בראשון שחרבו המים ניסן הוא שהרי משפט דור המבול שנים עשר חדש: **ולירקות.** מעשר ירק לענין חדש וישן שאין תורמין מירק הנלקט ערב ר"ה על הנלקט אחר ר"ה: **ולנדרים.** לקמן (ע"כ) מפרש: **תנא דרבנן.** השמיענו שיש ר"ה קבוע לענין חדש וישן במעשר ירק לרבנן והדר תנא מעשר דגן שאף לו יום קבוע לחדש וישן שלו: **ותנא דידן.** דתנא לירקות ולא תנא למעשרות: **תנא דרבנן.** שדרכו בתנודות: דיום קבוע לו כ"ש דאורייתא: **ירק הנאגד.** שדרכו בתנודות: **משיאגד.** הוי גורנו למעשר ואסור לאכול ממנו עראי עד שיעשר: **ליקט ירק.** אשמועינן דירק בתר לקיטה אזיל לענין מעשר ואף על פי שנגדל בשנה אחת אם נלקט בשתי שנים הוי חדש וישן שאין תורמין מן החדש על הישן דכתיב (דברים יד) שנה שנה: שניה

דאורייתא שאר מינים מדרבנן ובפרק העור והרוטב (חולין דף קכ: ופסח) מקום (יב) משקין דקדשים דתרומת (דגן) תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא ומתעבר דבש תמרים ויין תפוחים וכרים ביצה (דף ג: ופסח) הא' תנא תנא דלטרא קלעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפילו בדרבנן לא בטיל והא דמשמע בסוף הערל (יבמות דף פא. ופסח) דעיגול בעיגולין אינו עולה אי תרומה בזמן הזה דאורייתא תע"ג דלעולם תרומת תאנים דרבנן מ"מ כעין דאורייתא תקון והא דתניא בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יט:) גבי הכן שעלתה בידו דצילה של טבל דהכן שאכלה לוקה אחת וזר שאכלה לוקה שתים וכן הא דתנן במסכת פרה פ' אלוחית שהניחה וכו' (פי"ל מ"ג) גבי דצילה של תרומה שנפלה למי חטאת דהאוכלה כמיתה כל הני לסימני בעלמא ונפקא מינה לתרומה דאורייתא אי נמי מכת מרדות ומיתה לקוברו בין רשעים גמורים והא דאמרינן בפרק העודר מן הירק (נדרים דף נה.) דדגן מידי דמדגן משמע אפי' קטנית היינו בלשון בני אדם והא דקאמרינן בירושלמי ירקות מדבריהם היינו שאין להם סמך מן הפסוק ותע"ג דבתורת כהנים בסוף פרשת בחקותי ובספרי בפרשת עשר תעשר תניא זרע האדרן לרבות שוס ושאלים וגרגר והדר תני מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר משום דלא משמע שפיר מקרא לא חשיב ליה אסמכתא גמורה אי נמי בריתתא דאיסי בן עקיבא פליגא):

איידי דחביבא ליה אקדמה. ובפ"ק דפאה אחוא והחרוכין מדאורייתא לא מחייבי בפאה אלא זיתים וגפנים דכתיבי בקרא בדברים בפרק הזרוע (חולין דף קלא.) אבל שבכרם שתים שבאילן כגון זיתים והשתא אי משום דחביבא ליה מילתא דדכנן אקדים אוג וחרוכין ליתני זיתים וגפנים לבסוף כדפריך ברים יבמות (דף ג. ופסח) ליתנייה לאחוא אשה לבסוף והתם שנאן בסירוגין ובאמצע וי"ל דהתם בפאה לא אתא אלא לפרושי אלו שלקיטתן כאחד הלכך לא חיים לאמציעה על הסדר א"נ

האחרון אחרון אין לקיטתן כאחד כולי האי כמו הראשון שלפניו ופאה שייך בדבר שלקיטתן כאחד ואני לא אף זו:

אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. כר"ש דאמר במתניתין אחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה ותימה דה"מ לשניי ד"ה ולפרושי מעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני כדתנן ברים מסכת מעשרות ולעיל נמי בפירקין (דף ד.) גבי כל מאחר קתני מעשרות וקתני נמי בכור ומעשר דהיינו מעשר בהמה ועוד קשיא דאי מהדר לאקשויי אמאי תני מעשרות לשון רבים ברישא ה"ל לאקשויי מירקות דהא תנא ירקות ברישא והדר מעשרות ונראה לי דלאו אגריתא פריך אלא אמתניתין קאי דקתני ולירקות משום מעשרות דהם מדרבנן דליתני מעשר סתם והוה ידענא דבכל מעשר איירי בין בירק בין בדגן ומשני משום דהוה משמע אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן סתם כר' שמעון והדר דייק אמאי תנא ירקות לשון רבים וה"ה דהוה מצי לאקשויי אשמיטין ואיובלות ומה שיכול למצוא טעם מפרק: **ירק** הנאגד משיאגד. לענין גזרו למעשרות מיתני בפ"ק דמעשרות (משנה ה) אבל לענין חדש וישן תלוי בלקיטה: **משימלא** את הכלי. בפיפא קתני ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל ארכו:

משתבא

מסורת הש"ם

(ו) (לעיל ח.), (ב) סנהדרין קח: זבחים קיג., (ג) (יומא כ: ופ"נ), (ד) מעשרות פ"א מ"ה חולין ז., (ה) (תוספתא פ"א ה"ח ע"ש ותוספתא דתרומות פ"ב ה"ה ה"ו ע"ש), (ו) (שיך לדף יא:), (ז) (מסהר ז), (ח) ל"ל מה משקין, (ט) (וש"ע תוספות כבורות נב. ד"ה ובני ותר' ע"ז נח: ד"ה בלר ותוס' חולין ו: ד"ה והתיבו),

תורה אור השלם

ז. ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים: בראשית ח א

ב. ויתלו את הכנן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שכבה: אסתר ז י

הגהות הב"ח

(א) נמ' ונטל שני כוכבים מבימה והבית: (ב) רש"י כרים העמוד והולכך לשנות סדר בראשית נמחק וכ"ל יום שמול כימה שוקע ביום ומעיינות מתמעטין מחוסר ימות החמה ופוסקים הגשמים ושינה עליהן סדר בראשית והעלה זנב כימה ביום ונטל כוכבים מונין מולד ניסן ראשון בליל רביעי בתשעה שעות ותרמ"ב חלקים: **אף למבול.** כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן למנות ומבול בא"ר ירד (ג) ע"כ משתאמר בתחת ושם מאות בראשון שחרבו המים ניסן הוא שהרי משפט דור המבול שנים עשר חדש: (ד) תוס' ד"ה אלא כו' נברא העולם מכל מקום נהי דלענין: (ה) ד"ה למבול כו' שנות נח ובריאת עולם מתשרי בל"ל ותיבות ושנות החמה נמחק:

גליון הש"ם

נברא אלא לר"א מאי שני. עיין כרל"ק מ"מ מ כ כשם תרגום יונתן שם דלפני זומן שילאי ממלרים היה תשרי חדש ראשון כתשרי נברא עולם ומשילאי ישראל ממלרים ניסן הוא ראש לחדשים ע"ש ש"כ מאי פרכינן הכא אלא לר"א מאי שני הא מקומם היה תשרי ראשון לחדש ושפיר קרי למרחשון שני לחדשים:

מוסף רש"י

וחמת המלך שככה. נחה מרתחו, הכא נמי מים נחו מריתחן (מגילה קח.). **ירק הנאגד.** שדרכו לאוגדו, משיאגד. הוקבע למעשר ונאסר בתלילת תרומה (חולין ז:).

עין משפט נר מצוה

נמ' א מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה ט סמג עשין קלה:

ם ב מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה יא ופ"ד מהלכות שמיטה ויובל הלכה יג סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף מ:

רבינו חננאל

ומדקרי ליה חדש שיני מכלל דבתשרי נברא העולם כו'. ר' יהושע אומר שבעה עשר באייר היה ומדקרי ליה חדש שיני, מכלל דבניסן נברא העולם. ואקשינן הניחא לר' יהושע אשכחינן ניסן דאיקרי ראשון לחדשים, נמצא אייר שיני לחדשים (נ"א: שיני לון), אלא לר' אליעזר דאמר מרחשון, למה נקרא שיני. ושנינן שני לדין. דתנן בארבעה פרקים העולם נידון וזה אחד מהן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון. כלומר מראשונן דוא שיני לחדש שנגמר עליהן הדין. ואקשינן תיב בשלמא לר' אליעזר, דאמר מנהג העולם להיות מזל כימה שוקע ביום ועולה בלילה, ושינה הקב"ה והעלהו ביום במזרח, היינו דאיכא שיני. אלא לר' יהושע במאי שינה. ופרקינן שהוריד עליהן גשמים רותחין מן השמים שלא כדרך כל הגשמים. כגון לן שנאמר וישובו המים. פי' נחו מרתיחתם (נ"א: מרתחן). **תנו רבנן חכמי** ישראל מונין למבול. והוא חשבון הלבנה מתשרי כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם. ולתקופה, והוא חשבון השמש כרבי יהושע. וחכמי אומות העולם מונין אף ללבנה מניסן כר' יהושע. ולירקות. פי' תנא מעשר ירק דהוא מדרבנן ופיר' ראש השנה שלו תשרי, וכל שכן מעשר דגן (ומעשר). **תנא** לירקות ולמעשרות ולנדרים. ואוקימנא (דאי) דלא קתני ירק אלא קתני ולירקות, משום דאית תרי גווני ירק בחורת מעשר ירק, כדתנן במעשרות פרק א' ירק הנאגד משיאגד, פי' מי שדרכו להאגד אגודות, משיאגד נגמרה מלאכתו והנה נתחייב במעשר, ושאין נאגד משימלא את הכלי. ואיידי דתנא ירקות תנא מעשרות. **תנו רבנן** ליקט ירק ישן/(וראל) ערב ראש השנה עד שלא תבא השמש. וחזר וליקט גוי

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com